

Ik geloof, te mogen aannemen, dat de hoofdvliegtijd van *L. sociata* valt van half Mei tot begin Juni en van eind Juli tot eind Augustus.

Van *L. rivata* wordt aangegeven: Juni-Juli, terwijl BERGEREBEL zegt Mei en Augustus. Dr. ECKSTEIN geeft dezen vliegtijd ook, doch vermeldt er bij: „In Gefangenschaft”. Op grond van mijn waarnemingen in den Bijvank gedurende 1924 en 1925, zoowel wat den vlinder als wat de rups van *L. rivata* betreft, meen ik te mogen aannemen, dat de vliegtijd van *L. rivata* juist tusschen de beide vliegperiodes van de 1e en 2e generatie van *L. sociata* in valt, en dat men de meeste kans, om *rivata*'s te vinden, heeft van half Juni tot half Juli.

Het is niet onmogelijk, dat er hier ooit een tweede generatie van *L. rivata* voorkomt, maar ik vermoed, dat deze wel tot meer zuidelijke gebieden beperkt zal zijn.

Herwen b./ Lobith.

L. H. SCHOLTEN.

Dec. 1925.

Nieuwe Nederlandsche Formiciden (benevens enkele systematische opmerkingen).

De eerste lijst van inlandsche mieren (H. BOS, T. v. E. Dl. 30, 1887, blz. 181–198) bevat 32 vormen, de twijfelachtige meegeteld. Daarvan moeten er 7 of 8 worden afgetrokken, als waarschijnlijk onjuist gedetermineerd, te wijten aan de onvoldoende beschrijvingen.

De volgende opgave, alleen de Limburgsche soorten betreffend, van de hand van P. E. WASMANN S. J. (T. v. E. Dl. 34), telt, met inbegrip van de overgangen en rassen, 39 vormen (30 spec. en 9 var.). P. H. SCHMITZ S. J. noemt in zijn boek (1915) 35 vormen.

Bij de mieren is namelijk het begrip „soort” nog wat moeilijker te omgrenzen dan elders, en dit is in de literatuur ook tot uiting gekomen, dank zij het feit, dat hare systematiek evenzeer — en wel, terecht, als bijzaak, — door de groote waarnemers in het vrije veld, als FOREL, WASMANN, WHEELER, SANTSCHI, is beoefend, als door de eigenlijke museumgeleerden. Daardoor is men in de myrmecologie

niet blind gebleven voor het feit der frequente bastaardvorming en voor het bestaan van tallooze overgangen tusschen verwante vormen. Vooral door FOREL is de systematiek ontworsteld aan het starre stelsel, dat alleen „soorten” toelaat, elk met hare varietëiten of aberraties. Als FOREL echter determineert: „*tuberum*, met doorns bijna *corticalis*” (DONISTHORPE pg. 161), dan is eene dergelijke diagnose niet naar genoegen der verzamelaars, want het stelsel FOREL, waarin alles vloeit, is ten zeerste voor het leven, maar niet zoo voor een museumdoos geschikt.

In zijne laatste werken is FOREL ertoe overgegaan eenige vormen, die waarschijnlijk bastaarden zijn, toch weer als „variëteit” bij eene van de ouder-soorten onder te brengen.

Ten slotte heeft in 1918 BONDROIT in zijne Formicidenfauna voor Frankrijk en België, gewend, zooals hij zegt, aan de eenvoudiger nomenclatuur, die bij de kevers gebruikelijk is, deze ook toegepast op de Formiciden, en wel door nagenoeg alle vormen, om het even welke waarde zij hebben, tot „soorten” te verklaren.

Deze methode is wellicht als eene uiting van den algemeenen geest van reactie te beschouwen. Veeleer ware het wenschelijk om, andersom, ook elders in de entomologie, den geest van FOREL toegang te geven.

Voorloopig moge het trinaire naamstelsel als compromis dienst doen. Dit is te meer noodig, daar de mieren, als sociale dieren, min of meer leven onder cultuurvoorwaarden en dus neigen tot zeer sterke veranderlijkheid en rasvorming. Na de laatste lijst is onze mierenfauna verrijkt door de sensationeele vondst van *Formica exsecta* door MACGILLAVRY; bovendien werden eenige exoten in warme kassen aangetroffen.

Omtrent de volgende vormen kunnen de opgaven van WASMANN en SCHMITZ worden aangevuld:

Sub-fam. Ponerinae.

Ponera punctatissima Rog. Door BETREM! in het vorig jaar uit Hortus-kassen te Leiden als faunae nov. spec. bekend gemaakt. De heer VAN DER WIEL! vond te Mijdrecht een nest dezer soort, met koningin, talrijke arbeidsters en eenige ergatogynen, die in lichaamsbouw, en vooral in de grootte der oogen, tusschen wijfje en werkster in staan. Deze ergatogynen hebben wangen, die ongeveer zoo lang

zijn als het oog. Aangezien dit juist een van de betrouwbaarste kenmerken is van het wijfje onzer andere soort, *P. coarctata* Latr. (die ik tot nog toe inlandsch alleen uit Z.-Limburg zag), zou verwarring kunnen voorkomen.

Sommige vermeldingen van deze sp. in de literatuur zijn gebleken betrekking te hebben op andere fijngestippelde *Ponera*-soorten (vooral *P. eduardi* For.). Daar bovendien in warme kassen exotische *Ponera*-soorten der moeilijk ontwarbare *confinis-tetragona-gleadlowi*-groep kunnen voorkomen, dient men bij vondsten van „*punctatissima*” in warme kassen voorzichtig te zijn met de diagnose.

Sub-fam. Myrmicinae.

Tetramorium guineense F. Van deze soort, die in 1918 in één, waarschijnlijk verdwaald, exemplaar door mij in het duingebied van Meiendel (Wassenaar) nabij de zee werd aangetroffen, en die, zoolang ik erop let, d.w.z. vanaf 1918, in het geheele warme-kas-complex van den Utrechtschen Hortus zeer algemeen is, ontving ik eenige ♀♀ en ook een ♂ en 2 ♀♀ van den Heer VAN DER WIEL. Volgens zijne mededeeling is de soort al vele jaren algemeen in de kassen van „Artis” te Amsterdam. Daar zij over de geheele wereld in kassen stand houdt, kunnen wij haar wel het Nederlandsch burgerrecht toekennen.

Tetramorium caespitum L. **var. forte** Forel. *F. nov. var.* Een ♀ nabij den Dolder (S.).

T. caespitum L. **var.** Vuilbruine, nog geen 2 m. m. lange ♀♀ uit Nunspeet (coll. MAC GILLAVRY), met tot rechtehoekige tandjes gereduceerde doorns en zeer oppervlakkige sculptuur; de dun gestreepte, glimmende, achter het oog gladde kop doet eenigszins denken aan var. *hammi* Donisthorpe.

Formicoxenus nitidulus Nyl. **var. picea** Wasm. *F. nov. var.* Met donker-normaal gekleurde, enkele van boven nagenoeg zwarte ♀♀ bij *Formica rufa*, Hilversum 28 VIII '25 (VAN DER WIEL!). WASMANN beschreef deze donkere var. uit Luxemburg als gast bij de eveneens donkerder *Formica pratensis*.

Leptothorax nylanderi FÖRST. *F. nov. sp.* ♀♀ uit Winterswijk in de coll. VAN DER WIEL! en MAC GILLAVRY! (Mc. G. leg.).

L. tuborum tubero-interruptus For. *F. nov. subsp.*
Niet zeldzaam in het duingebied van Meiendel nabij den Haag, in berkestronken (BETREM!).

Myrmica schencki Em. *F. nov. sp.* Meer dan één nest op de heide te den Dolder (S.), eens als buur-mier van *Formica sanguinea*, te zamen met *Leptothorax acervorum*. Een ♀ Ravenberg bij Nijmegen (S.). Op mijne navrage deelde P. WASMANN mede, dezen vorm van verschillende loc. in Limburg te bezitten. Hij houdt zijne exx. echter niet voor de zuivere *M. schencki* Em. (die hij alleen kent uit N.-Amerika, Buffalo), doch voor overgangsvormen tot *M. lobicornis* Nyl. Daarentegen schrijft de heer MENOZZI, dien ik hierover consulteerde, dat de Amerikaansche exemplaren waarschijnlijk zullen behooren tot eene der 3 N.-Amerikaansche variëteiten (v. *emeryana* Forel, van N.-Carolina, v. *monticola* Wheeler, van Colorado, en v. *thaoënsis* Wheeler, van Californië), aangezien de auteur N.-Amerika niet als patria van zijn typischen vorm opgeeft.

Mijne Doldersche ♀♀ voldoen aan alle kenmerken: lange doorns, van voren stomphoekiger, langeren petiolus, minder kleurcontrast dan bij *lobicornis*. Zij hebben een verstreken metanotaalgroef, evenals BONDROIT het opgeeft voor de Fransche en Belgische exx. Daarentegen varieeren de Limburgsche exx. van WASMANN in dit opzicht en hebben de exx. uit Buffalo, die WASMANN als typisch beschouwt, en die hij zoo vriendelijk was mij ter inzage te zenden, eene metanotaalgroef, bijna zoo scherp en diep als bij *lobicornis*, zoodat dit kenmerk als diagnosticum daar geheel wegvalt. Op mijn verzoek heeft de heer MENOZZI de goedheid gehad het type van EMERY te Genua te onderzoeken. Hij meldde: het type heeft een **diepe** metanotaalgroef, maar daarnaast staan exemplaren met minder diepe groef, „jusqu'à être obsolète”.

Onze exx. vormen dus eene var.; we zullen die maar geen naam geven, en eerst de monographie der Europeesche *Myrmica*-soorten afwachten, waaraan FIZZI reeds jaren bezig is.

EMERY noemde de soort *M. scabrinodis schencki*. Daar zij echter zoowel van *scabrinodis* als van *lobicornis* minstens evenveel verschilt als deze beide van elkander,

schijnt het meer in overeenstemming met de rest haar als eene „goede soort” te beschouwen. Wil men dat niet, dan moet zij als subsp. van *lobicornis* gelden.

Myrmica lobicornis Nyl. Vervalt uit vorige lijsten. Uit WASMANN's vroegere opgave (l.c.), dat hij van deze soort uit Nederland slechts ♂♂ met korten scapus kent, was reeds af te leiden, dat *schencki* en niet *lobicornis* s. str. gemeend was. De laatste komt echter in hare donkere var. (*M. arduennae* Bondr.) in onze buurt voor op de hoogste plateaux der Ardennen, en, volgens WASMANN i.l., in het Westfaalsche bergland.

Myrmica scabrinodis Nyl. Deze uiterst algemeene soort was mij eene puzzle, omdat de bevoegde auteurs tegenstrijdige beschrijvingen van hare vormen geven. FOREL (1874) noemt den gewonen vorm van ♀ en ♀, metscherprandigen scapus-knik, af of niet met breeden scheeven tand: *scabrinodis* s. str., den vorm met minder scherpen knik: *ruguloso-scabrinodis*. De laatste rubriek heeft hij in 1915 laten vallen en vervangen door 2 variëteiten, beide kleiner en met minder sculptuur dan *scabrinodis* s. str., de eene met onbeduidend tandje, de tweede zonder tand. Aan de eerste geeft hij abusievelijk (FOREL i. l.) den naam: *sabuleti* Meinert, welke naam gegeven is aan een vorm met sterker sculptuur, waarvan het ♂ een scapus heeft, bijna zoo lang als de 5 volgende leedjes. De verwarring werd vergroot, doordat BONDROIT 1918 uit de groep *ruguloso-scabrinodis* een scherp omschreven species isoleerde, gekenmerkt vooral door het ♂, waarvan de scapus zoo lang is als de 3 volgende leedjes, en de funiculus lang afstaand behaard, evenals de scheen. Zij is, zooals uit die beharing afdoende blijkt, geen tusschen-vorm tusschen *rugulosa* en *scabrinodis*, maar eene aparte soort. **Naast** deze *M. specioides* BONDROIT 1918, onderscheidt hij de *M. scabrinodis* Nyl., doch voegt daaraan toe, dat bij deze de scapus van het ♂ zoo lang is als de 4 volgende leedjes, en de funiculus veel minder lang behaard dan bij *specioides*. Zulke exemplaren vindt men inderdaad, maar zij komen niet overeen met NYLANDER's beschrijving.

Daarnaast noemen alle auteurs (behalve FOREL dan) de var. *sabuleti* Meinert, — waarvan EMERY zelfs eene sub-species maakt, — als vorm met bijzonder grooten spriet-

tand, dikwerf grof gestreepte area frontalis en ♂ waarvan de scapus geknikt en zoo lang is als de 5 volgende leedjes.

Tot nog toe volgde ik BONDROIT als meest recenten bewerker. Doch nu blijkt, bij het nazien der oorspronkelijke beschrijving van *M. scabrinodis* Nyl., dat deze past op BONDROIT's *M. specioides*, dat verder de vorm, waarvan de scapus zoo lang is als 4 volgende leedjes geen geldigen naam bezit (*scabrinodis* Bondr. vervalt wegens *scabrinodis* Nyl. met andere kenmerken), terwijl de **var. sabuleti** Meinert stellig eene aparte sub-species of species vormt (conform EMERY), en hier te lande de meest gewone vorm is, *F. nov. subsp.* in dien zin, dat de **naam** nog niet in de lijsten voorkomt. In de verzamelingen heet zij meest *M. scabrinodis* i. sp.; ook vindt men exx. met sterk ontwikkelde tand wel *lobicornis* gedetermineerd. Ook ANDRÉ schijnt *sabuleti* Meinert tot *lobicornis* te rekenen. maar geeft als hoofdkenmerk 2 cubitaalcellen bij het ♂ op. MEINERT vermeldt dit echter niet.

De slotsom is de volgende synonymie:

1. **Myrmica scabrinodis** Nyl. **scabrinodis** Em. 1908.

M. scabrinodis Nyl. 1846.

M. rubra ruguloso-scabrinodis Forel 1874 (partim) +

M. rubra r. scabrinodis s. str. Forel 1874 (partim).

M. scabrinodis Nyl. *r. scabrinodis* s. str. *v. rugulosoides* Forel 1915.

M. scabrinodis Nyl. *r. scabrinodis* s. str. *v. sabuleti* Forel nec Meinert.

M. specioides Bondr. 1918.

2. **Myrmica scabrinodis** Nyl. **sabuleti** Meinert 1861.

M. rubra L. *r. scabrinodis* Nyl. FOREL 1874 (partim).

M. scabrinodis Nyl. *r. scubrinodis* s. str. FOREL 1915.

M. scabrinodis auctorum (partim).

M. scabrinodis Bondr. nec. Nyl. eindelijk is òf een tusschenvorm, òf slaat wellicht op gering ontwikkelde exemplaren van *scabrinodis sabuleti* (minder goede voeding b.v. in jonge kolonies), zooals men bij zooveel soorten in dergelijke omstandigheden geringer sculptuur en kleiner hoorns vindt, b.v. bij *Lamellicornia* (Col.). Metingen in voldoende aantal en kweekproeven zullen dit kunnen uitmaken.

Hier volgen een klein aantal metingen.

Lengte in strepen van den oculairmicrometer, 1 = 18,15 μ .

♂		Lengte			langste haar aan het 3e funiculus- lid
		scapus	eerste 3 funiculus- leedjes	eerste 4 funiculus- leedjes	
<i>rugulosa</i>	den Dolder	18 ± 3/4	18 ± 3/4	23 ± 3/4	4 1/2 ± 1/4
	id.	20 "	20 "	25 "	4 1/2 "
	id.	17 "	17 "	22 "	4 "
<i>specioides</i>	Thüringen	19 1/2	20	26	6
	den Dolder	16	19	25	7
	id.	19 1/2	20	25	8 1/2
	Val Susa	18	19 1/2	25	8
	id.	19	20 1/2	25 1/2	9 1/2
	id.	17	16 1/2	22	8
	id.	17 1/2	19	24	11
Overgangsvorm of on- duidelijke vorm. (<i>scabrinodis</i> Bondr. nec. Nyl.) den Dolder		23	20	25	4 1/3
"		26	17 1/2	23 1/2	6
"		25	20	25 1/2	3
"		24	20 1/2	26	3
<i>sabuleti</i>	Dresden.	28	19	24 1/2	4 1/2
	den Dolder.	30	21	26	5
	id.	27 1/2	19	24	4 1/2
	id.	30	21	28	4
	id.	29	21	27	7 (exc.)
	id.	27	21	27	3
	id.	31	21	27	4 1/2
	id.	31 1/2	22	28 1/2	7
	id.	32	22	28	5 1/2
	id.	30	20	26	3
	id.	30	21	27	5 1/2
id.	30	21	26 1/2	5 1/2	

M. scabrinodis scabrinodis is algemeen, vooral op veen-achtigen heidegrond; ook in Sphagneta, in duinen enz.

M. scabrinodis sabuleti op het diluvium nog algemeener dan *scabrinodis i. sp.* In de lijsten niet van de vorige onderscheiden.

Subfam. Dolichoderinae.

Tapinoma melanocephalum F. Eenige ♀♀ 1917 in de Orchideeënkas van DR. HOLLEMAN te Amsterdam (coll. MAC GILLAVRY!). Cosmopolitisch verbreid in kassen.

Iridomyrmex iniquus Mayr. Eenige ♀♀ 1926 in een Orchideeënkas te Loosdrecht. Uit Z.-Am. (Plantenziektenk. dienst!).

Subfam. Formicinae.

Prenolepsis (Nylanderia) longicornis* Latr. *F. nov. sp.

Gemeen in warme kassen van den Hortus te Utrecht, sedert verscheidene jaren (S.). Ik ving ook een ♀ in den tuin eenige tientallen meters van de kassen verwijderd. Lastig door het kweeken van blad- en schildluizen. Ik zag de kleine vlugge zwarte werkstertjes te zamen met *Tetramorium guineense* dezelfde schildluizen op eene in een hangmand gekweekte Coelogyne bezoeken, zonder dat vijandelijkheden voorkwamen. Een nest bevond zich waarschijnlijk in de bladscheeden aan den top van een hoog palmachtig gewas; ik kon er niet bij. Op den stam bewogen zich menigten werksters opwaarts met buit. Zij vangen, uitgezonderd de bladluizen, alle insecten die zij kunnen bereiken en halen ze zelfs van de bladen der *Pinguicula*'s af. Hare bewegingen zijn vlug en schietend. Daarbij zijn zij zoo teer, dat men ze onbeschadigd alleen met een vochtig penseel kan vangen. Men vindt ze zelfs op Lotus-bladeren midden in het bassin. Dit vermogen, om over het water te loopen, vermeldt ook de Heer H. H. SMITH, die de mieren van de Antille St. Vincent verzamelde in opdracht van de Commissie voor Fauna en Flora der Antillen (Trans. Ent. Soc. London 1893. 337 v. v.). De Heer SMITH schrijft over *Prenolepis longicornis*:

„Gemeen bij huizen en open plekken, niet ver van het zee-niveau. Het nest is onderaardsch en ruim, met gangen ter wijdte van $\frac{1}{2}$ inch naar de oppervlakte, of onder steenen. De kolonie telt vele honderden of duizenden individuen. De gevleugelde vormen en larven komen dikwijls bloot als men een steen omkeert, maar de miertjes slepen ze snel naar diepere nestdeelen, 6 inch of nog meer onder de oppervlakte. De werksters zijn zeer actief en stoutmoedig, op hun fourageertochten snellen zij sprongsgewijs van de eene zijde naar de andere. Wanneer ik aan het werk was met insecten, ben ik dikwijls zoowel vermaakt als geërgerd door het waarnemen der stoutmoedigheid van deze kleine plundersaars. Als eene mier een van mijn insecten ontdekt, pakt zij het meteen beet, en tracht het van de tafel te sleepen. Als ik haar wegveeg, maakt zij een omweg tot achter het kostbare stuk, en pakt het weer. Geheel weg-

gejaagd, snelt zij naar eene of andere schuilplaats, maar keert bijna dadelijk terug, en tracht het insect zelfstusschen mijne vingers uit te trekken; niets, behalve verminking of dood, vermag haar werkelijk tegen te houden. Een mier zal een last wegsleepen, tienmaal zoo groot en zoo zwaar als zijzelve, altijd achteruitsleepend, met den prijs achter haar aan. Als deze te zwaar is voor haar alleen, snelt zij heen om andere voederhaalsters te zoeken. Zoo spoedig zij eene gezellin vindt, deelt zij deze hare opwinding mede door een aanraking der sprieten, en beide keeren terug om den prijs weg te sleepen. Ik heb een aantal van misschien honderd dezer miertjes een dooden hagedis over den grond zien sleepen, de hagedis was omtrent vijf inches lang, en de miertjes versleepten hem meer dan een voet in tien minuten. Ik zag de miertjes nooit stilstaan om van een ontdekt buit te snoepen; de eerste impuls is altijd het wegsleepen. Zij werken overdag, en naar het schijnt ook des nachts. Zij schijnen water noodig te hebben en men vindt ze drinkende in waterkannen en glazen. Zij kunnen ook hun weg vinden over de oppervlakte van stil water, zoodat voedsel op een tafel waarvan de pooten in schotels met water staan niet veilig voor haar is. Ik zag ongeveer vijftig van deze miertjes een grooten kakkerlak ongeveer drie voet omhoog sleepen tegen een gladden loodrechten muur op".

BONDROIT vermeldt deze soort, die cosmopolitisch in de tropen voorkomt, als wemelend in de kassen van den Jardin botanique te Parijs; zij is ook in vele Britsche kassen en zelfs in een landhuis in Lincoln waargenomen.

Prenolepis (Nylanderia) vividula Nyl. *F. nov. sp.* ♀, ♂ en ♀ in aantal in kassen van „Artis” te Amsterdam (VAN DER WIEL!) 1924 23 X. De stipes wijkt ietwat af van de teekening van EMERY, is namelijk minder gekromd dan in deze, hoewel krommer dan die van *Pr. flavipes*.

Lasius umbratus Nyl. *mixto-umbratus* Forel var. **nuda** Bondr. 1918 *F. nov. var.* Een ♀ uit Valkenburg L. (MAC. GILLAVRY!). Ik houd deze var. slechts voor eene der vele mogelijke combinaties van *L. umbratus mixto-umbratus* For. en reken haar dan ook onder deze te behooren, aangezien ik overgangen zag met 1 of 2 afstaande haren aan de

scheen, iets gladderen kop enz. BONDROIT stelde haar bij *L. umbratus umbratus* Nyl.

Lasius brunneus Latr. var. **alieno-brunnea** Forel. *F. nov. var.* Meindell (S.), den Dolder (S.).

Formica rufa L. Volgens BONDROIT moet deze naam beperkt blijven tot alpine of subalpine vormen, met eene beharing van oogen en scheen als van *pratensis* doch wat korter, en met ♀ met glimmend achterlijf. Als namen voor de gewone vormen van heuvels en vlakten graaft hij de reeds obsoleete variëteitsnamen *piniphila* Schenck en *polyctena* Förster weer op. *Formica piniphila* is dan eene sterk afstaand behaarde soort, *F. polyctena* de gewone vorm, weinig of niet afstaand behaard. Beide zijn hier niet zeldzaam, en wel vind ik nesten met enkel *piniphila*, doch veelvuldiger, als men maar een groot aantal ♀♀ onderzoekt, beide vormen in hetzelfde nest. Dezelfde ervaring had ik te Remouchamps. Daardoor wordt de kans, dat BONDROIT gelijk heeft, zeker niet vergroot, maar evenmin is het een bewijs van zijn ongelijk. Eene soort als *rufa*, die vaak 40 koninginnen in een nest herbergt, waar al herhaaldelijk *pratensis*-wijfjes tusschen zijn gevonden, zou zeer goed eene plaatselijk frequente combinatie van twee verwante species of sub-species kunnen zijn. Zou het echter overal zoo zijn, dan wordt de kans op zoo intensieve bastaardeering, dat de soorten ineensmelten, te groot, en dan zou men moeten terugkeeren tot de oude classificatie... tenzij men te doen had met MENDEL-splitsing.

In afwachting van nader onderzoek moet intusschen *F. polyctena* niet den auteursnaam FÖRSTER dragen, dien BONDROIT haar toevoegt, maar dien van BONDROIT, want *var. polyctena* Förster had andere kenmerken.

Formica pratensis Goeze 1779. Ik ken uit den Dolder de wijfjes alleen met aan de onderzijde behaarden kop (**var. cordieri** Bondr. 1917, *F. nov. var.*).

Var. nigricans. *F. nov. var.* Eenige ♀♀. Baarn. Coll. VAN DER WIEL!

Formica exsecta exsecta Nyl. Volgens FOREL meet de ♀ 6—7 m.m., het ♂ 7—8 m.m. Volgens BONDROIT zijn deze maten 4,7—6,5 en 7,6—8 m.m. De inlandsche

exsecta-werksters halen slechts bij uitzondering 6 m.m.: van de ♂♂ zag ik er slechts één van 8 m.m., eenige van 7, de meeste daaronder. Vooral de ♂♂ zijn belangrijk kleiner dan mijne alpine exemplaren. Voorts varieert de lengte van de kaaktasters bij onze ♀♀ vrij belangrijk; bij sommige exemplaren halen zij lang niet het niveau van het oogmid-den. Ook de afzonderlijke leedjes varieeren sterk in lengte, het laatste lid nog het minst. Het laatste lid meet bij 5 ex. van Otterlo en Nunspeet constant 145μ (± 2), bij 2 ex. uit Val Susa 163μ . Bij vele exemplaren is er even boven het midden van den clypeus-voorrand een duidelijke smalle indruk. In één woord, onze *exsecta* kan misschien niet als geheel zuivere *exsecta i. sp.* beschouwd worden, maar staat al aan het begin van de overgangsreeks tot *F. exsecta exsecto-pressilabris* Forel. Dergelijke overgangen zijn door FOREL op de etiket betiteld als *var. pressilabroides*. (De typische exemplaren van FOREL uit coll. WASMANN, onder dezen laatsten naam gezien, zijn naar de kleur *var. rubens* Forel).

Formica pressilabris Nyl. *F. nov. sp.* DR. A. RECLAIRE ving in 1925 bij Hilversum 4 werksters waarvan hij er eene aan mij en twee aan den Heer VAN DER WIEL afstond. Deze drie behooren tot *pressilabris i. sp.*, eene zeldzame soort, uit Scandinavië, Rusland en N.-Azië en wellicht uit Zermatt bekend. De exemplaren der overige vindplaatsen behooren, voor zoover op het verschil gelet is, tot de *var. foreli* Em. Deze vondst is dus wel eene der belangrijkste op myrmecologisch gebied. Het type heeft een satijnglanzend, de *var.* een mat achterlijf. BONDROIT geeft beide op uit de Hautes Fagnes bij Spa.

Het is te hopen, dat het nest niet door een *myrmecophilophil* zal worden gevonden.

Formica picea Nyl. Nesten in het Soesterveen in gewone *Sphagnum*-belten, **zonder bovenbouw** (1925. S.).

Formica glebaria Nyl. **var. rubescens** For. *F. nov. var.* Den Dolder (S.). Volgens BETREM ook in Zuid-Limburg. Vermoedelijk ook elders, met *rufibarbis* verward. Nog meer gelijkt op *rufibarbis* de lichte vorm van *F. glebaria var. fusco-rufibarbis* For. Wapenvelde (coll. V. D. WIEL!). Vindt

men deze differentiatie te ver gaan, dan kan deze laatste vorm naar verkiezing bij *glebaria var. rubescens* of bij *rufibarbis* gerekend worden.

Den Dolder.

A. STÄRCKE.

Acarologische Aanteekeningen LXXXI.

Parasitus goetsei nov. spec. ♀ lengte van het idiosoma 670 μ . Vorm als die van *Pergamasus parvulus* BERL. (Monographia del genere *Gamasus*, tab. 5. f. 22), maar met zeer duidelijke scheidingslijn tusschen podoen opisthosoma-schilden. Kleur geel. Epistoomrand tweespitsig, als l. c. t. 14. f. 15a., zonder middeltandje. Setae humerales 2 \times , setae dorsales medianae $1\frac{1}{2}$ \times langer dan de overige setae. Ventraal. De grens tusschen scutum sternale (met 3 paar borstels) en de scuta metasternalia is zwak; scuta genitale, ventrale en anale samengegroeid; de zijden van dit groote schild loopen van de buitenzijde der foveae pedales IV naar den postanalen borstel. Dat is dus een toestand, zooals ik nog bij geen ♀ der *Parasitidae* ontmoette en rechtvaardigt wellicht het aannemen van een nieuw genus. Geen peritremataalschildjes. Mandibels gewoon, met lancetvormig genuaal-orgaan. Malae maxillarum met twee bijna ronde lapjes binnen de cornicula, dus zooals bij de *Nympha* III van *Parasitus coleoptratorum* L. 1758. (Tijds. Ent. v. 45 1902. t. 3. f. 57, slechte figuur!). Palpen gewoon. — Mas, lang 610 μ . Vorm ongeveer als ♀. Kleur geel. Epistoom 4-spitsig; binnen de twee lange spitsen twee zeer korte. Het geheele dier wordt door één doorlopend schild gedeekt; week is alleen het gedeelte, waar het gnathosoma en de pooten I ingeplant zijn. Scheidingslijn op den rug nog door eene fijne lijn aangeduid. Mandibula, van boven gezien, met donkerbruine spits; van terzijde gezien, blijkt deze spits een voorbij den digitus mobilis reikend cirkelrond gedeelte te zijn, met, ventraal, de eigenlijke haak-spits, en, dorsaal een stomp heuveltje; achter het tibiaal-orgaan een -vormige tand. De digitus mobilis grijpt met zijne haakspits in eene groeve aan de interne zijde van den digitus fixus vóór diens tibiaal-orgaan; tanden ontbreken; de spermatophorendrager is